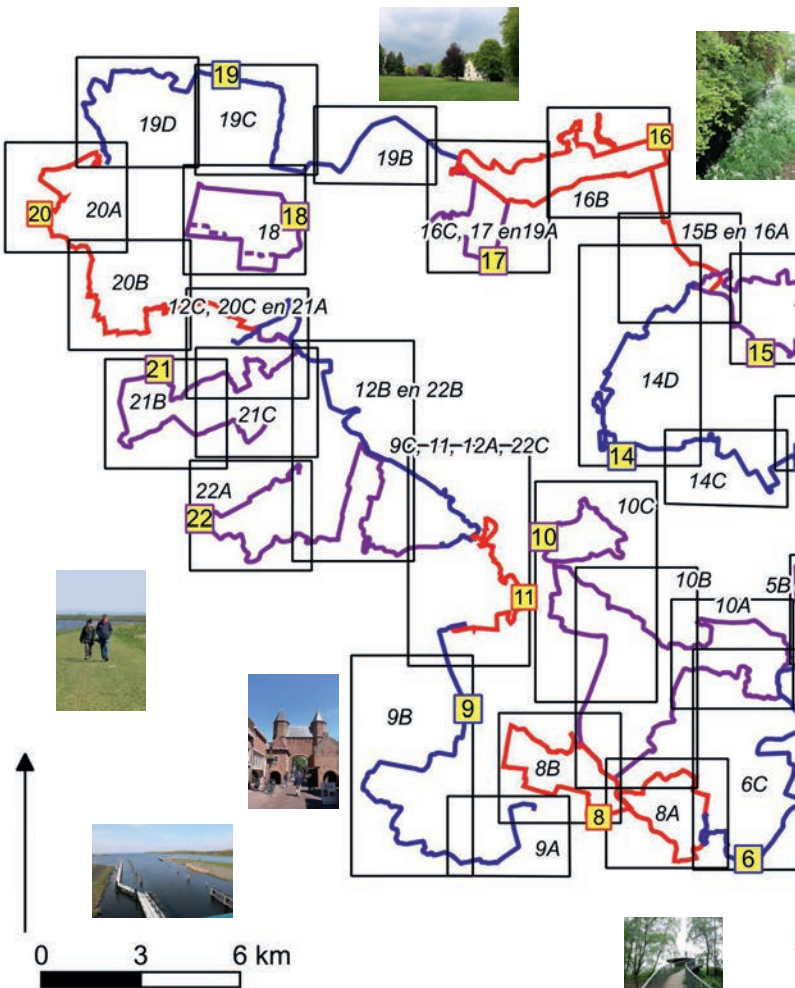

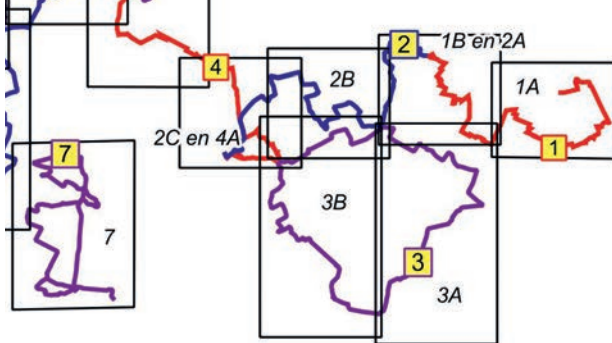
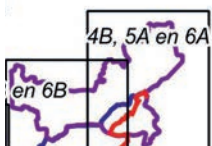
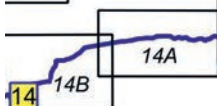
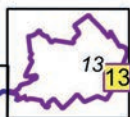
VALOUWENL
www.valouw.nl

INHOUDSOPGAVE

6	INLEIDING	HET VALLEI EN EEMPAD
12	TRAJECT 1	14,5 KM OTTERLO - WEKEROM
20	TRAJECT 2	15,5 KM WEKEROM - LUNTEREN
28	TRAJECT 3	23,9 KM RONDJE EDE
40	TRAJECT 4	13,7 KM LUNTEREN - BARNEVELD
50	TRAJECT 5	21 KM RONDJE BARNEVELD
62	TRAJECT 6	18,9 KM BARNEVELD - SCHERPENZEEL
72	TRAJECT 7	16,8 18,7 KM RONDJE DE KLOMP
80	TRAJECT 8	22,4 KM SCHERPENZEEL - WoudenBERG V.V.
92	TRAJECT 9	19,4 KM WoudenBERG V.V. - OUD-LEUSDEN
102	TRAJECT 10	40,2 KM RONDJE LEUSDEN
116	TRAJECT 11	9,5 KM OUD-LEUSDEN - AMERSFOORT

126	TRAJECT 12	17,1 KM	AMERSFOORT - BAARN
136	TRAJECT 13	13,3 KM	RONDJE VOORTHUIZEN
144	TRAJECT 14	28,4 KM	VOORTHUIZEN - NIJKERK
158	TRAJECT 15	15,7 KM	RONDJE NIJKERK
168	TRAJECT 16	26,8 KM	RONDJE OUD EN NIEUW LAND
180	TRAJECT 17	11,2 KM	RONDJE BUNSCHOTEN-SPAKENBURG
188	TRAJECT 18	10,9 13,5 KM	RONDJE EEMNES
196	TRAJECT 19	21,8 KM	SPAKENBURG NAAR LAREN
206	TRAJECT 20	17,4 KM	LAREN NAAR BAARN
216	TRAJECT 21	19,3 KM	BAARN NAAR SOEST
228	TRAJECT 22	21,5 KM	SOEST NAAR AMERSFOORT

INLEIDING

HET VALLEI EN HEEMPAD

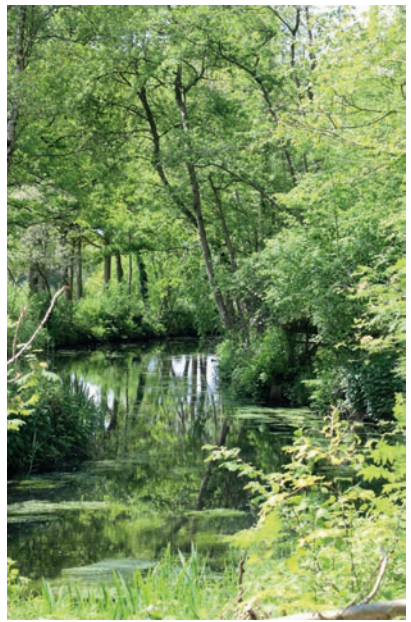
EEN ONTDEKKINGSREIS VAN BRON TOT MONDING

Sommige landschappen lijken geschapen voor de langzame tred van de wandelaar. In verre buitenlanden vormen de bergen een extra dimensie, in Nederland is het de ongekend rijke afwisseling van natuur en cultuur. De Gelderse Vallei, waarvan de Eemvallei deel uitmaakt, levert een dwarsdoorsnede op van al het schoons dat Nederland de voetreiziger te bieden heeft.

De beboste flanken van Veluwe en Utrechtse Heuvelrug, de stroomdalen, de weidse weiden, monumentale steden en dorpen, het coulisselandschap, moerassen, landgoederen en heide en zandverstuivingen. Het Vallei en Eempad knoopt al deze parels aan elkaar tot een schitterend halssnoer. De Eem als gids en metgezel ontpopt zich als een stroom vol verhalen.

Stel je voor dat je erbij had kunnen zijn. Dat je ooggetuige was van een fenomeen dat in werkelijkheid vele honderdduizenden jaren in beslag heeft genomen. De wording van een landschap. Een geweldig spektakel, een blockbuster zonder weerga. Een soort 'The day after tomorrow', maar dan niet vanuit de comfortabele bioscoopstoel maar in het echt. De immense kou, het natuurgeweld, de als een bulldozer oprukkende ijsmassa die vanuit Scandinavië 238.000 jaar geleden gestaag over Noord- en Midden-Nederland schoof.

Het stroomdal van de Maas, dat bestond uit een dikke laag rivierzand en meegevoerd grof grind uit de bergen, bood een ideale bedding voor de ijslob. De rivier moest door de blokkade zijn loop verleggen naar het westen. Het ijs stuwde de losse ondergrond op tot hoge stuwwallen: de Utrechtse Heuvelrug en de westflank van de Veluwe waren geboren. De ijskorst, gevormd door onophoudelijke sneeuwval, was honderden meters dik en woog tonnen. Zo'n 130.000 jaar geleden trok het ijs zich terug en warmde het klimaat op. Het bekken stroomde vol met water en vulde zich op met klei, veen en fossiele schelpresten. In het Eemien bereikte de zee de Gelderse Vallei en lag Amersfoort aan de uitlopers van de Noordzee. Het land was bedekt met bos en het was zo warm dat nijlpaarden en bosolifanten zich in Nederland thuisvoelden. Tijdens het Weichselien werd het opnieuw kouder, rukte het ijs weer op tot aan Noord-Duitsland en veranderde het land in toendra's en poolwoestijnen. Tussen 116.000 jaar geleden en 10.000 jaar terug daalde de zeespiegel totdat zelfs de Noordzee deels droogviel. Het water was vastgelegd in ijs. De straffe poolwinden bliezen het zand en löss van de zeebedding over het land. Het dekzand hoopte zich op tegen de stuwwallen.

Het klimaat warmde op, de zeespiegel steeg, evenals het grondwaterpeil. De vallei, die ingeklemd lag tussen heuvelruggen en tafelbergen, werd doorsneden door talloze beken die het water van Veluwe en Heuvelrug afvoerden. De stroomdalen vulden zich gedurende duizenden jaren op met veen totdat er een pakket van soms tien meter dik lag. Die bodemopbouw van afwisselend klei, veen en zand en de geleidelijke overgang tussen de verschillende natuurlijke milieus zorgen voor een ongekend rijke biodiversiteit. Het aantal plant- en diersoorten op een relatief klein oppervlak is fenomenaal. Wat een weelde.

De hoger gelegen gronden boden de rondtrekkende rendierjagers een veilige tijdelijke verblijfplaats, duizenden jaren later streken de eerste boeren er neer. Vanuit Zuid-Limburg en Duitsland vestigden de akkerbouwers zich op de Veluwe, de Utrechtse Heuvelrug en in 't Gooi. Er ontstonden nederzettingen, die uitgroeiden tot dorpen en steden. Leusden was een van de eerste vestigingsplekken op een zandrug in de Vallei, maar werd al snel overvleugeld door Amersfoort. Die stad ontstond aan een strategisch belangrijke doorwaadbare plaats in de Amer (Eem), andere steden en dorpen volgden in de middeleeuwen, renaissance en Gouden Eeuw. Vaak dicteerde het landschap de plek waar mensen zich vestigden, bijvoorbeeld op knooppunten van wegen en waterlopen. Wie het landschap verstaat en kan lezen, begrijpt beter hoe de erfenis uit het verleden doorklinkt in de huidige tijd. Het pad van de wandelaar is beter geëigend dit opmerkelijke verhaal te vertellen dan fiets, auto of andere vormen van vervoer. Het vereist soms even stil te staan, de glooiingen in het terrein te ervaren, te klimmen en te dalen, langs beekjes te laveren en door weide- en moerasland te struinen. De geur van bos, heide of vers gemaaid gras en kruidige akkers op

te snuiven. De zintuigen open te zetten. Indrukken op te nemen. Voor de vorming van het Nederlands landschap is de loop van beken, rivieren en kanalen, de waterhuishouding, vaak bepalend. Vruchtbare grond in combinatie met de aanwezigheid van water bepaalde de ontginning van de wildernis. Water stroomt van de flanken van de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug sinds jaar en dag door de Gelderse- en Eemvallei naar het Almere, de latere Zuiderzee en het huidige IJsselmeer. Door dit watersysteem vanaf de bovenloop bij Otterlo en Voorthuizen te volgen tot aan de monding van de Eem, ontvouwt zich een en gelaagd verhaal dat de streek en

regio in een nieuw licht plaatst. Waterschap Vallei en Veluwe, het Nationaal Landschap Arkemheen Eemland (NLAE), de gemeenten en de provincie Utrecht is er veel aan gelegen de potenties van het gebied beter tot hun recht te laten komen. Natuurontwikkeling, verbetering van de waterkwaliteit en toeristisch-recreatieve maatregelen gaan hand in hand. Recente voorbeelden daarvan zijn de aanpassingen aan de Modderbeek, de Luntersse- en Heiligenbergerbeek, de Barneveldse Beek, de natuurontwikkeling in De Schammer en Bloedaal tussen Amersfoort en Leusden, de vergroting van de waterberging in de Hoevelakense Beek, de dijkverzwaring langs de Eem in combinatie met nieuwe natuur in oude uiterwaarden en het weidevogelbeheer in Eemland waarbij agrarisch natuurbeheer en reservaatgebieden elkaar danig versterken.

Het fijnmazige netwerk van klompenpaden in Gelderland en Utrecht en de komst van het wandelnetwerk ontsluiten de bijzondere variatie aan landschapstypen. Het Vallei en Eempad verbindt de bovenstroomse paden langs de beken die vanaf de Koppelpoort in Amersfoort de Eem voeden. Over de flanken van de stuwwallen, dekzandruggen en zandkoppen en door boerendorpen, heerlijkheden en landgoederen reist de wandelaar met het water mee stroomafwaarts tot aan de monding van de rivier. De monumentale stad met zijn rijke geschiedenis, vestingwallen en grachten fungeert als schakelpunt tussen berg en dal.

De esdorpen in 't Gooi, het Arcadië voor de welgestelde notabelen, de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug, de landgoederen en de adelsdorpen in de Gelderse Vallei ontleen hun pracht en praal aan omstandigheden die gedictieerd werden door aardkundige fenomenen.

De coöperatieve vereniging Eemsnoer, opdrachtgever voor de realisatie van het Vallei en Eempad, richt zich op de ontsluiting van de culturele- en landschappelijke parels, het naar een hoger niveau tillen van de promotie en beleving van de streek en het bevorderen van de samenhang in de gebieds-promotie.

De nieuwe wandelroute bestaat niet alleen uit een doorlopend traject, maar kent ook vele lussen die pleisterplaatsen verbinden met natuurgebieden. In totaal voert de route, voor zover mogelijk onverhard, over ruim 400 kilometer aan paden, landwegen en lanen. De belangrijke Grebbelinie met haar fortificaties, kazematten, bunkers en grachten, kruist veelvuldig het uitgestippelde pad. Die geschiedenis voegt een indrukwekkende bladzijde toe aan de biografie van het Eem- en Gelderse Valleilandschap.

Het is mijn stellige overtuiging dat wandelen een krachtig medicijn vormt tegen chagrijn en kwalen. Het is goed soms even uit de tredmolen en de hectiek van alledag te treden, te vertragen en de zintuigen open te zetten voor nieuwe ervaringen. Het pad verbindt mensen en indrukken, verrijkt het leven en biedt verrassende inzichten. Een goede voetreis gewenst.

Fokko Bosker, februari 2020

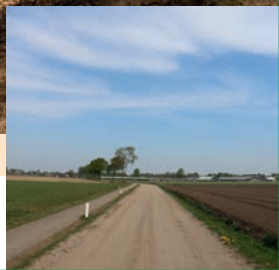
HET VALLEI
EN EEMPAD

TRAJECT 1

O TTERLO- WEKEROM

14,5 KM

DE MIDDELEEUWEN ALS STARTPUNT

Otterlo is oud. Het dorp, dat ingeklemd ligt tussen beboste uitlopers van de Veluwe, heeft de respectabele leeftijd van 1165 jaar bereikt. Het dorp lag ideaal bij de bron van de Grote Valkse Beek die iets ten westen van het dorp ontspringt.

De flanken van de stuwwal leenden zich voor schaapskudden, de zandruggen voor akkerbouw en het stroomdal voor hooiland. Het dorp vormt een prachtige uitvalsbasis en startpunt voor de tocht langs de beken bovenstrooms en het rivierdal van de Eem. Het avontuur kan beginnen.

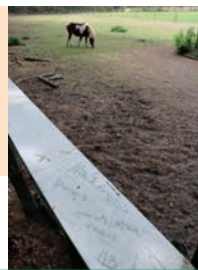

Het Eeskooterpad dat in Otterlo begint bij café De Waldhoorn in het midden van het esdorp, brengt me in een mum van tijd naar ongeplaveide wegen. In 855 duikt de naam Utterlo, de uitgang lo verwijst naar de ligging bij het bos, voor het eerst op in oude geschriften. Het is een van de oudste nederzettingen van de Veluwe.

Vanaf de veertiende eeuw domineerde de familie Eyschoten, de geslachtsnaam voert terug op door essen omheinde percelen, de directe omgeving. In 1740 raakte de versterkte hoeve, ook bekend als kasteel Het Bouwhuis, in verval en verdween uit buurtschap Eschoten.

De vrije boeren op de essen stamden af van de Saksische akkerbouwers die zich op de Veluwe vestigden. In de late middeleeuwen en de renaissance waren de dekzandruggen, tussenliggende hoog- en laagvenen, broekbos en dichte wouden het domein van groot wild als herten, wolven en beren. Een tekst uit 1659 vermeldt dat er in die jaren meer wolven dan mensen in de streek rondliepen. Een dode moerwolf leverde maar liefst zestig gulden op, een mannetje vijftig. Het hoeft dan ook geen verbazing te wekken dat de Veluwe zich opnieuw als vestigingsgebied van een wolf met jongen heeft aangediend. Voor het eerst sinds vele honderden jaren lijkt een roedel wolven in de vrije natuur levensvatbaar. Natuurminnaars steken de lof-trompet over deze hernieuwde introductie – uit zichzelf – van een belangrijke schakel in de ecologische keten. Otterlo werft toeristen onder het mom dat zij in de omgeving de grote vijf kunnen aanschouwen, namelijk moeflon, vos, buizerd, wilde zwijn en edelhert. Op de route staan uit hout gesneden beelden van de dieren. De wolf ontbreekt nog.

Ik volg het spoor van groene klompen het dorp uit langs Landhuis de Voor-

ste Eng en sla de Dorpsstraat in. Aan mijn rechterhand duikt de monumentale kerk op met een Romaans schip en een laatgotisch koor. De toren dateert van 1500. Voor Otterlo was 1899 een rampjaar, een grote brand legde vier woningen en herberg De Waldhoorn in de as, 31 bewoners waren dakloos. De herbouw startte gelijk.

Het is heerlijk wandelweer, 18 graden Celsius en een prettig windje, terwijl de zon de lucht diepblauw kleurt. Voorbij Hotel de Sterrenberg loopt het pad naar de vanaf de middeleeuwen met mest, een mengsel van schapenkeutels en afgeplagde heide, opgehoogde es. Al snel volg ik

een stukje van een holle weg achter de voor de streek typerende hallenhuishoerderij met middenlangsdeel en dwarsgeplaatst voorhuis. Dit type Saksische boerderij komt veel voor in Oost- en Midden-Nederland en Noord-Duitsland. De oervorm staat bekend als 'los hoës'. De holle weg is geflankeerd door houtwallen en maakt deel uit van de oude handelsweg tussen Harderwijk en Duitsland. In natte tijden konden reizigers droge voeten houden op deze route over zandkoppen, stuifzandrichels en stuwwallen. Zwaluwen kwetteren in de schuur en vliegen af en aan over het boeren erf, vaardig laveren ze tussen de bomen in de aanloop naar hun op topsnelheid uitgevoerde aanval over het veld. Het volksgeloof beschouwt de stuntpiloten als geluksbrengers. In verhalen werd er voor gewaarschuwd de nesten niet te verstoren.

Vlak voor de entree naar het Nationaal Park De Hoge Veluwe neem ik de Boveneindseweg over heideveld De Zanding. Een deel van het aanpalende bos is door storm geveld. Ook heeft er onlangs brand gewoed, sommige stammen zijn zwartgeblakerd. Op de zacht glooiende zandduinen groeit heide en aan de rand blinken zandverstuivingen in het zonlicht. Het pad

